

Donderdag 23 maart 1916 – ochtendeditie

Kardinaal Mercier.

Bern, 21 maart. Kardinaal Mercier heeft op de brief van generaal von Bissing geantwoord dat de houding der Duitse regering ten aanzien van de uitoefening van het bisschoppelijk recht onwettig is geweest. De Belgische bevolking heeft, gelijk heel de wereld kan getuigen, onder de Duitse overheersing een rustige en waardige houding aangenomen. De kardinaal wijst tenslotte de beschuldiging terug als zou hij de bevolking willen opwinden.

Volgens de Tijd heeft generaal von Bissing bij afwezigheid van kardinaal Mercier, tijdens zijn reis naar Rome, aan de Belgische bisschoppen de volgende brief gezonden:

Uwe doorluchtige hoogwaardigheid zal zich niet verwonderen, als ik u mijn bevreemding te kennen geef ten aanzien van het schrijven der Belgische bisschoppen aan de Duitse. Ik begrijp heel goed dat de daarin voorgedragen gedachten en de inhoud het werk zijn van zijne eminentie kardinaal Mercier. Echter mag ik niet nalaten mijn opmerkingen te maken aan zijn medeondertekenaars. Ik wijs dringend op de gevolgen die de publicatie van deze brief in het buitenland en zijn geheime verspreiding in België na zich zullen slepen. Alleen de beschuldigingen, in de brief vervat, worden als ernstig gehouden, terwijl die, welke bevestigd worden door het Duitse Witboek, als geheel waardeloos worden verklaard; het voorstel om een gerechtelijk onderzoek in te stellen, bewijst het voornemen, om de Duitse bisschoppen verantwoordelijk te stellen voor de daden van hun officiële overheden. Zij hebben het recht en de plicht om zich daarover te beklagen; wat de zogenaamde gruweldaden betreft, bedreven door onze soldaten, en de grieven tegen de bezetting, die zijn zo ongehoord, dat ik weiger om ze te

kenschetsen. Ook heeft de Koninklijke regering bij de Heilige Stoel een klacht ingediend betreffende de houding van kardinaal Mercier, met welke houding gij hebt ingestemd door uw handtekening, en wij hopen, dat de houding, door de Heilige Stoel aan te nemen, mij het nemen van maatregelen mijnerzijds zal beletten.

Uit Brussel wordt aan de Vossische Zeitung geseind, dat er enige spionnen zijn gepakt, die in dienst van de Belgische regering te Havre stonden en brieven van die regering aan kardinaal Mercier hebben overhandigd. De brieven werden over de Nederlandse grens gesmokkeld.

Donderdag 23 maart 1916 – avondeditie

Men deelt ons mede:

De universiteiten in België blijven vooralsnog gesloten, ondanks de pogingen, die het Duitse bestuur aangewend heeft om de leergangen te doen hervatten. Onlangs vergaderde het professorenkorps van de hogescholen te Brussel en te Luik en opnieuw werd er besloten dat er geen college zou gegeven worden, omdat het niet mag zijn, dat het overgrote aantal der studenten, die op het ogenblik met hun leven voor de vrijheid van hun vaderland instaan, zouden benadeeld worden tegenover de thuis gebleven studenten, - en ook omdat men het wetenschappelijk onderwijs onafhankelijk wil houden. Vroeger werd een dergelijke beslissing genomen aan de hogeschool te Gent en het kan best, dat het gevangen nemen van de in Nederland zo bekende professoren Pirenne en Fredericq van Gent, daarmee in verband staat.

Iemand, die een tocht deed langs de Belgische grens en wel langs de elektrische draad van Ede naar Moershoofde, schrijft ons:

Wat mij in Ede terstond opviel, was, dat er weer nieuwe troepen lagen, ditmaal kurassiers. Bij de draad was een groot zoeklicht aangebracht en een inrichting om de stroom tijdelijk af te sluiten. Telkens wanneer iets met de draad in aanraking komt, wordt hierdoor een lichtje ontstoken en kan er worden nagegaan wat er gebeurd is. Zo langs de draad in de richting van de Oosthoek wandelend, viel het mij op, dat door de Duitsers al het houtgewas was gehakt en dat daar veel land onbewerkt ligt. Mensen, die anders een goed stuk brood konden verdienen, mogen nu dat land niet bebouwen, daar het in de verboden strook ligt. Wie dit gebied betreedt, wordt zonder waarschuwing neergeschoten. Men deelde mij mede, dat de Duitse overheid het land nu zelf zal bebouwen met lage gewassen, waarin zich geen vluchtelingen kunnen verbergen. Van de vijf draden der versperring is alleen de onderste niet geladen; de beide bovenste zijn prikkeldraden. Dezer dagen is aan de palen op een hoogte van ongeveer 3 meter een hoepel van ijzer gemaakt, die weer door draden aan de hoofddraad is verbonden. Dit is geschied omdat men ladders tegen de palen plaatste en zo beproefde de overkant te bereiken. Op bepaalde afstanden stonden Duitse schildwachten, mannen tussen de 40 en 50, maar ook jongeren van 18 tot 20 jaar. Alle huizen langs de weg waren leeg. De bewoners hadden ze moeten verlaten om naar Holland of aan de andere kant van het Leopoldskanaal een wijkplaats te zoeken. Bij de Oosthoek, een gehucht van het Belgische dorp Sint-Laureins, was de draad verplaatst tot langs het kanaal, op verzoek der bewoners, nadat deze daarvoor aan de Duitse overheid 4000 mark hadden betaald.

Ze hadden er nu dit bij gewonnen, dat ze hun land, gelegen langs de grens in Holland, konden bewerken. Toch bevonden deze mensen zich in een moeilijke positie, want voedsel uit België kunnen ze niet krijgen en uit Holland mag het niet worden ingevoerd. Smokkelen is het enige.

Ook bij Moershoofde was de draad naar het kanaal verplaatst. Een groot deel van het eigenlijke dorp Sint-Laureins is daardoor vrijgekomen. Van ingezetenen van het Belgisch gedeelte vernam ik dat de prachtige bomen die langs het kanaal stonden, voor een groot deel gekapt zijn. Het aardig gelegen dorp heeft daardoor veel van zijn bekoering verloren. Ook hier was bij de houten noodbrug een groot zoeklicht geplaatst.

Men deelde mij nog mede dat ook Middelburg (België) zal vrijgemaakt worden en dat ook daar de draad tot tegen het kanaal zal worden teruggetrokken. Mits deze gemeente en de kerk daarvoor 8000 mark betalen.

Twee politieke doden (KvDW).

Brussel, 15 maart.

Enkele dagen geleden lazen wij in de Hollandse bladen, dat het kamerlid Juliaan Delbeke, voor Roeselare, overleden was. Vandaag vernemen wij hetzelfde van minister Davignon. Weer twee doden dus in de Belgische politiek. Waar men echter moeilijk van zeggen kan, dat zij belangrijke, of althans grote, politieke mannen geweest zijn. Zodat ge mijn titel niet zo heel letterlijk opnemen moet, en meer als een gemakshalve aangewend opschrift, dat alleen door de uiterlijkheid, dat beide heren van onze volksvertegenwoordiging deel uitmaakten, eerder negatief elk op zijn manier, te billijken is.

Ik herinner mij zeer goed hoe, niet zo heel lang voor de oorlog, Juliaan Delbeke dat negatieve van zijn politiek bestaan in een drietal artikels van "Le Soir", nogal naïef maar zeer geestig, uiteenzette: wat het dagelijks leven van de plattelands vertegenwoordiger in het Belgische parlement feitelijk is, met al de verslaving aan despotische kiezers, met al de kleine plaatselijke verplichtingen, die het

meebrengt en waar elke echte, bredere politieke actie voor onder moet doen, was er in blootgelegd door iemand vol goede wil in het dienen van het ruimere gemenebest, dat zijn grenzen ook buiten Roeselare strekte, maar door de omstandigheden, dat hij te Roeselare woonde, er praktiserend geneesheer was, en het er zelfs tot schepen gebracht had, zijn werkzaamheid in deze tot niet veel verder dan Roeselare en de Roeselaarse belangen, en zelfs de particuliere belangen van Roeselare's ingezetenen, vermocht uit te strekken. Ik weet niet hoe het het Hollandse Kamerlid vergaat, dat in de stad verblijft, die hem naar het parlement heeft afgevaardigd, er een drukke praktijk heeft, en bovendien een openbaar ambt vervult: in België staat hem niets anders te doen dan het klassieke voorbeeld te volgen van de Franse blijspeldéputé, die de helft van zijn leven op de trein tussen woonplaats en hoofdstad doorbrengt; de andere helft in het doen van boodschappen voor zijn kiezers in diezelfde hoofdstad, en er een derde helft schijnt bij te kunnen maken om even in het parlement een buurtspoorwegje te gaan eisen of te klagen over de geringe wedde van een rangeerder van het spoor, die drie stemmen vertegenwoordigt; om zich verder in de gemeenteraad van zijn "patelin" te bemoeien met riolering en naaischoolonderwijzeresjes; ja, de tijd vindt om zich bezig te houden met uitsleuren van de tanden of beredderen van de onroerende goederen van zijn medeburgers.

Dit is het zeer drukke lot geweest van dr. Juliaan Delbeke; het belette niet, dat hij nog gelegenheid vond zich op de vaderlandse letteren toe te leggen, zoals zijn lang niet onaardig toneelspel "De Gypten in Vlaanderen" bewijst en zoals trouwens een stadgenoot - en welk een stadgenoot! - van Albrecht Rodenbach past; het liet hem vooral nog toe, zich metterdaad in grenzeloze toewijding een overtuigd Vlaming te tonen, zo buiten als in de Kamer, en de Vlaamse Beweging te

dienen en voor te staan met een kracht en een offervaardigheid, waar men zich bij iemand die het zo druk had over verwonderen kon.

Het vermogen daartoe, hij putte het in het feit dat hij een fantast was, iemand vol spontaneïteit, vol blijde levenszin, vol optimistische werkdadigheid, die liever deed dan hij dacht, of althans niet lang hoefde te denken voor hij tot de daad overging; één van die mannen, zoals men er zoveel vindt in het geestdriftige Vlaanderen, die driftig zijn in alles, ook in de zaken van de geest, en wiens durf, wiens ganse actie geniaal zouden zijn en blijken, indien de onderlegging meestal niet zo wankel, indien hun daad heel dikwijls niet zo lukraak was: teken van overweldigende gezondheid, die, waar het bij zo velen voorkomt, de beste waarborg voor de zelfstandige toekomst van dit land is.

Dat fantasierijke bij Delbeke, het is nooit zo duidelijk en zo geestig gebleken als tijdens de Rodenbachfeesten van 1909, waar ik u toen verslag over gaf, en waarvan gij u misschien herinnert dat nimmer een Vlaams feest zo jolig en zo betekenisvol verliep. Delbeke was natuurlijk ziel en lichaam, leidende geest en uitvoerende hand, spil en drijfveer van heel het gedoe. Ik had hem geschreven of hij mij een kamer wilde bespreken: hij had er niet minder dan vijf besteld. Hij zorgde voor de historische optocht evengoed als voor ons persoonlijk ontbijt; hij verdeelde zijn ijver tussen de gouverneur der provincie en de pintjes voor de fanfaremaatschappijen. En 's avonds van de voornaamste dag, als alles behoorlijk was afgelopen, vonden wij hem zitten aan de ronde tafel met blinkend zeil, onder de walmende petroleumlamp van een onooglijk kroegje, zijn zilver bestikte wethoudersjas open op de gekreukte en verfomfaaide hemdsborst, de bepluimde steek scheef op het oor, een rustig partijtje kaart aan het spelen met de apotheker en de gemeenteontvanger, terwijl zijn lippen zogen aan een lange, Goudse pijp; - net of er te Roeselare niets

was gebeurd, en Delbeke nooit zo werkeloos als die dag geweest was ...

- Zoiets had men heel zeker niet van minister Davignon moeten verwachten, ik bedoel: zulke ongegeneerdheid niet, en ook niet zulke uitbundige en nochtans rustige werkkraft. Ik bracht hem met dr. Delbeke samen onder dit enige punt van gelijkenis: dat zijn politieke rol in het land uiterlijk bescheiden was. Ik voeg er onmiddellijk aan toe, dat zij natuurlijk heel wat meer te betekenen had dan die van Juliaan Delbeke; Davignon was immers minister van buitenlandse zaken; hij is het zelfs geweest in omstandigheden, die nog niet geheel zijn opgeklaard, maar die gewichtig genoeg waren om ons in de oorlog te wikkelen, - en daar kan de politieke actie van een Kamerlid voor een kleine West-Vlaamse stad, hij moge nog zo ijverig wezen, niet tegen op, vooral als hij zijn mandaat opvat, zoals dr. Delbeke zich verplicht zag het te doen. Minister Davignon's politiek optreden was dan ook alleen negatief in deze zin, dat hij nooit opdringerig was, geen blijk van werkzaamheid in het openbaar vertoonde, dat hij haast nooit het woord voerde, en het altijd deed met lusteloze bescheidenheid, en iets dat op misprijzen geleek, - misprijzen, had men gezegd voor het eigen karweitje, voor diegenen die er hem mee hadden belast, en voor heel de Kamer, die er hem lastig om viel. Zo ooit iemand, dan was minister Davignon een toonbeeld van diplomatisch stilzwijgen. Diepzinnig zag hij er niet uit: geheimzinnig wel. Bij elke ministeriële crisis - en zij waren in de laatste jaren talrijk genoeg! - sprak men ervan, dat hij aftreden zou: hij was, zegde men, ziek; en inderdaad, hij zag er ziek uit, aan zijn vaal en lusteloos, zijn flets en mistroostig gelaat met de enorme naakte schedel, boven de tevreden verzorgde, maar niets zeggende baard; zijn te wijde geklede jas; de vermoeide, maar altijd gelijke stap van zijn haaks gezette voeten. Verreweg de minst sterke personaliteit op de ministeriele banken, naast de hoffelijk strijdlustige de Broqueville, de verzorgd

pathetische Carton de Wiart, de stoer sterke Renkin, de glimlachend zekere Helleputte, zonk hij weg; men zag hem niet meer; hij bestond niet, in schijn althans. Het verwonderde dan ook niet, dat hij telkens sprak van aftreden: het verwonderde wel, dat hij de enige was die altijd aanbleef, alsof hij niet weg kon; alsof hij geheimen wist, die hem met de portefeuille van buitenlandse zaken voor de eeuwigheid verknocht hadden. En wie weet?, nu gaat men denken dat die geheimen in werkelijkheid misschien bestonden, dat minister Davignon, die zo graag weg wou, inderdaad onontbeerlijk was, en dat het de reden was van zijn mistroostigheid, zijn lusteloosheid, zijn misprijzen, en misschien zijn ziekte ...

Nu is ook hij heen, de drager van de internationale geheimen, waar België's onafhankelijkheid bij op het spel stonden. Wij zullen ze hem in de Belgische Kamer niet horen verklaren, met zijn nonchalante stem, atoon en eeuwig vermoeid van de levenslast die hem was opgelegd. Ook hij is gestorven in ballingschap, in de ballingschap die hij meer dan elk ander had voorbereid en waar hij beter dan wie de reden van kende, - maar die, voor elke Belg, en voor de Belgen vooral, die 's lands lot in hun handen hebben gehad, de ballingschap blijft, met al het bittere, dat het woord in deze oorlogstijd in kan houden. Zijn laatste adem heeft hij vermengd met de balsemgeuren van het weldadig Zuiden, waar men het gebons van het kanon niet horen kan: te inniger zal hij hebben gedacht misschien, en te smartelijker, aan het lot van het verre vaderland, dat hij niet terug zal zien, en waar het een bar bestaan is. Zulke dood moet voor een ingetogen, ernstige en eerder sombere natuur als minister Davignon ze bezat, dubbel treurig zijn. Wij, die hier leven, wij denken eraan met weemoed: nog een, immers, die wij niet meer zullen zien; waar wij, toen hij hier nog was, niet van hielden misschien, maar waar we van beseffen, te laat, dat hij voor het land toch zijn best zal hebben gedaan, en die van dat werk geen vruchten zal plukken ...